

Regeringens proposition

1983/84: 123

om höjning av sjömanspensionsavgiften m. m.;

beslutad den 22 mars 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PÄLME

CURT BOSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att den sjömanspensionsavgift som redare m. fl. skall betala enligt lagen (1981: 691) om socialavgifter höjs från 0,80 till 1,20 procent av avgiftsunderlaget. Samtidigt förutskickas en begränsning av pensionsutgifterna.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 § lagen (1981: 691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap. Arbetsgivaravgifter

2 §¹

En arbetsgivare som sysselsätter sjömän skall på den ersättning som utgetts till sådana för varje år betala även sjömanspensionsavgift med 0,80 procent.

En arbetsgivare som sysselsätter sjömän skall på den ersättning som utgetts till sådana för varje år betala även sjömanspensionsavgift med 1,20 procent.

I fråga om sjömän skall sjukförsäkringsavgift och folkpensionsavgift beräknas efter de procentsatser som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksförsäkringsverket årligen fastställer. Procentsatserna skall utgöra den andel av de i 1 § första stycket 1 och 2 angivna procentsatserna som svarar mot förhållandet mellan antalet svenska sjömän och hela antalet sjömän på svenska handelsfartyg i medeltal för den 31 oktober de tre år som närmast föregått det år då procentsatserna fastställs. Hänsyn skall därvid inte tas till fartyg med en bruttodräktighet understigande 300. Procentsatserna beräknas med två decimaler.

Med sjöman avses i denna lag den som skall betala sjömansskatt enligt 1 § 1 mom. första stycket lagen (1958: 295) om sjömansskatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1985.

¹ Senaste lydelse 1982: 260.

Utdrag
KOMMUNIKATIONSDEPARTEMENTET PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-03-22

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sigurdson, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, Holmberg, Hellström, Wickbom

Föredragande: statsrådet Boström

Proposition om höjning av sjömanspensionsavgiften m. m.

För sjömän på svenska handelsfartyg finns det sedan länge en särskild pensionering. Pension kan enligt kungörelsen (1972: 412) om sjömanspension (ändrad senast 1980: 432) erhållas av sjömän, huvudsakligen i manskapsställning, med lång tjänstgöring till sjöss. Den får betalas ut mellan 55 och 65 års ålder. Vid sidan av 1972 års kungörelse gäller allttjämt – såvitt avser tidigare intjänad rätt till pension – vissa bestämmelser i äldre författningar. Sjömanspensioneringen administreras av Handelsflottans pensionsanstalt (HPA).

Under senare år har det i olika sammanhang diskuterats frågan om en omläggning av sjömanspensioneringen så att den inte längre skulle grundas på författning utan på kollektivavtal. I betänkandet (Ds K 1978: 12) Sjömanspensioneringen framhöll sjömanspensionsutredningen att speciella gruppers behov av pension på senare tid normalt har tillgodosetts genom kollektivavtal. Under utredningsarbetets gång fördes också diskussioner mellan Sveriges redareförening och Svenska sjöfolksförbundet i syfte att åstadkomma en övergång till kollektivavtal. Någon enighet härom kunde emellertid inte uppnås då. Utredningen fann det dock önskvärt att försöken att ersätta det nuvarande systemet med ett på kollektivavtal grundat system fortsätter. De största fördelarna med ett sådant system är enligt utredningen att det blir mera flexibelt än det nuvarande och att parterna själva kan sköta pensioneringen utan statsmakternas medverkan. I avvaktan på nya förhandlingar om en kollektivavtalslösning föreslog utredningen i betänkandet endast vissa angelägna förändringar som kunde vidtas inom det nuvarande systemets ramar.

På grundval av betänkandet genomfördes vissa förbättringar av pensionsförmånerna. Resurser för detta ansågs ha tillkommit genom att den allmänna pensionsåldern år 1976 sänkts från 67 till 65 år. Pensionsbeloppen

höjdes med 5 procent. Utländska sjömän skulle kunna få förlängd sjömanspension. Små pensioner skulle automatiskt bytas ut mot engångsbelopp (prop. 1979/80: 84, TU 1979/80: 22, rskr 1979/80: 286). En närmare redogörelse för gällande ordning, utredningens överväganden och de ändringar som genomfördes år 1980 finns i prop. 1979/80: 84.

Med stöd av regeringens bemyndigande den 13 september 1979 tillkallades en särskild utredare (K 1979: 06)¹ med uppdrag att undersöka förutsättningarna för en sjömanspensionering grundad på kollektivavtal. Bakgrunden till detta var att berörda parter på arbetsmarknaden önskade att frågan utreddes.

Sedan utredaren arbetat fram ett förslag till en på kollektivavtal grundad sjömanspensionering uttalade företrädare för Sveriges redareförening och Svenska sjöfolksförbundet att utredarens förslag var väl lämpat att ligga till grund för fortsatta diskussioner mellan parterna men att de – för att kunna ta ställning till ett eventuellt kollektivavtal – måste ha besked bl. a. om hur stor del av fondmedlen för sjömanspensioneringen som kan överföras till en ny privat pensionskassa.

Det befanns vara en lämplig ordning för det fortsatta arbetet att tillkalla en fristående förhandlingsman med uppdrag att för statens räkning förhandla med arbetsmarknadsparterna och – med förbehåll för regeringens godkännande – träffa en uppgörelse om villkoren för en övergång som bygger på kollektivavtal. Med stöd av regeringens bemyndigande den 27 augusti 1981 tillkallades en sådan förhandlingsman².

I direktiven (Dir 1981: 53) uttalades att utgångspunkten för förhandlingsmannens uppdrag var att ett kollektivavtal borde komma till stånd och att sjömanspensioneringen i statlig regi snarast borde avvecklas. Avsikten var att förhandlingsarbetet skulle bedrivas skyndsamt. Arbetet var inriktat på att kunna få ett kollektivavtal att börja tillämpas senast den 1 januari 1983.

Förhandlingsmannen meddelade redan under vintern 1981–1982 att förhandlingsläget var sådant att han inte såg någon möjlighet till uppgörelse under den närmaste tiden. Min företrädare valde emellertid då att avvakta ytterligare i stället för att söka en annan lösning.

Förhandlingarna har – trots en stark beredvillighet från statens sida att medverka till en uppgörelse – ännu inte givit något resultat. Parterna har visserligen inför denna proposition förklarat att de förhandlar om ett avtal omfattande pensioneringen. Enligt min mening måste ändå en gardering göras för den händelse att förhandlingarna inte heller denna gång leder till en uppgörelse. Jag ser mig därför föranlåten att aktualisera ett par frågor som hittills vilat i avbidan på resultatet av förhandlingarna. Det gäller dels frågan om en höjning av sjömanspensionsavgiften, dels frågan om en viss begränsning av utgående förmåner.

¹ Försäkringsrättsrådet Börje Wilhelmsson.

² Direktören Alexej Pellijeff.

Den nuvarande sjömanspensioneringen finansieras genom en kombination av premierreservsystem och fördelningsprincip. Till pensionskostnaderna används dels fonderade medel jämte avkastning, dels en sjömanspensionsavgift som betalas av redarna.

Inkomsterna av räntor och sjömanspensionsavgifter har varit i stort sett oförändrade under de senaste fem åren. För budgetåret 1982/83 uppgick ränteinkomsterna av fondmedlen till 17,2 milj. kr. och inkomsterna från sjömanspensionsavgifterna till 9,6 milj. kr. eller sammanlagt 26,8 milj. kr.

Summan av utbetalade årliga pensioner har under de senaste fem åren ökat med nästan hälften. De uppgick budgetåret 1977/78 till 24,5 milj. kr., budgetåret 1980/81 till 31,7 milj. kr. och budgetåret 1982/83 till 36,3 milj. kr. Såväl antalet nybeviljade pensioner som antalet vid budgetårets slut kvarstående årliga pensioner har under de senaste tre åren varit tämligen konstant. En orsak till att utgifterna ökar är att ingångsbeloppen för nybeviljade pensioner stiger. En annan orsak är att huvudparten av de utgående pensionsförmånerna är värdesäkrade genom anknytning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. Utgiftssidan stiger därmed automatiskt med inflationen.

Pensionsutbetalningarna för budgetåret 1983/84 (inklusive engångsbelopp) bedöms inom HPA komma att uppgå till ca 40 milj. kr. Administrationskostnaderna (kansliets verksamhet) uppgår till drygt 1 milj. kr. Med oförändrade inkomster av räntor och redareavgifter kommer det belopp som får tas ur fonderna att uppgå till ca 15 milj. kr.

Följden av att inkomsterna under de senaste åren varit praktiskt taget konstanta, medan utgifterna stigit kraftigt, är givetvis att sjömanspensionsfonden snabbt tappas av. Detta har också direktionen för HPA redan i november 1982 påtalat för regeringen. Behållningen i fonden uppgick vid utgången av budgetåret 1982/83 till omkring 154 milj. kr., att jämföra med knappt 193 milj. kr. fem år tidigare. Det är uteslutet att staten skulle överta ansvaret för pensioneringen genom att bekosta den och dess administration. Jag finner det därför nödvändigt att åtgärder vidtas så att obalansen mellan intäkter och kostnader snarast rättas till. Sjömanspensionsavgiften utgår f. n. enligt 2 kap. 2 § lagen (1981: 691) om socialavgifter med 0,80 procent av den ersättning som arbetsgivare som sysselsätter sjömän utger till dessa. Jag förordar att avgiften höjs till 1,20 procent från kommande årsskifte. Detta skulle – med från budgetåret 1982/83 oförändrat avgiftsunderlag – ge en inkomst omkring 14 milj. kr. Det kan inte uteslutas att det längre fram blir nödvändigt att ytterligare justera upp procentsatsen.

Den av mig föreslagna avgiftshöjningen är emellertid inte tillräcklig för att ge balans mellan intäkter och kostnader. Det framstår därutöver som nödvändigt att begränsa de utgående förmånerna. Detta kan ske enligt två huvudlinjer. Förmånerna kan begränsas generellt för alla pensionstagare eller kretsen av förmånstagare kan begränsas. En generell begränsning av förmånerna är minst ingripande och tekniskt enkel. En begränsning av

förmånstagarkretsen är sakligt riktigare. Därigenom skulle pensionsmedlen koncentreras till de sjömän som har lång tid i yrket och som har varit till sjöss fram till pensioneringen. En sådan förändring av systemet är dock tekniskt komplicerad och kräver grundliga överväganden, bl. a. i fråga om övergångsbestämmelser. Det torde få ankomma på regeringen att meddela de föreskrifter som behövs i dessa hänseenden.

Den föreslagna ändringen i lagen om socialavgifter är enligt min mening av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande saknar betydelse.

Jag har i ärendet samrått med chefen för socialdepartementet.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta ett inom kommunikationsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1981: 691) om socialavgifter,

dels godkänna de riktlinjer för sjömanspensioneringen som jag har förordat i det föregående.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.